

Gymnázium Přírodní škola, o.p.s
Profilová práce — třída Mí
Nižší stupeň studia
2017/2018

Markéta Novotná

Baroko v Praze

**program pro studenty věnovaný umělecké éře
baroka na našem okolí**

Vedoucí práce: Mgr. Štěpána Čiperová

Datum odevzdání: 23. listopadu 2017

Poděkování

- Mgr. Štěpáně Čiperové za vedení mé práce a podporu při jejím vytváření.
- Mgr. Marii Novotné, za pomoc z hlediska gramatické a stylistické stránky mé práce a za podporu.
- Doc. Karlu Novotnému, PhD, DSc. Za pomoc se skenováním kreseb a následným upravováním v počítači.
- Mgr. Františku Tichému za to, že se mnou vedl můj program se sekundou, a poskytl mi zde i velkou morální podporu.
- Třídě Ný za skvělou aktivní účast při pilotování mého programu.

Obsah

Úvod	1
Cíle	2
Metodika	3
Umělecká éra baroka, teoretická část program	4
Baroko, jeho počátky	4
Vrcholné a pozdní baroko	5
Myšlení baroka	6
Baroko v Čechách	8
Barokní program po Praze	9
Jak vznikla myšlenka mého programu	9
Tvorba programu	10
Jak probíhal program	11
Zpětná vazba od studentů, hodlám se jí nějak inspirovat?	13
Zhodnocení pedagoga	14
Pracovní list k programu	15
Text k programu	22
Závěr	25
Použitá literatura	26

Úvod

Již delší dobu zajímám o architekturu a zajímají mě umělecké slohy. Proto když jsem přemýšlela o tom, co by mě vlastně bavilo dělat v rámci profilové práce, rozhodla jsem se pro téma uměleckých slohů. Nejdříve jsem se rozhodovala mezi různými uměleckými slohy, baroko jsem si vybrala proto, že baroko je jedním z nejdůležitějších slohů v historii Evropy. V centru Prahy narazíme na barokní památky na každém rohu. Ne každý však dokáže rozpoznat baroko od jiných architektonických slohů, natož vyjmenovat jeho charakteristické prvky či popsat myšlení, z něhož vyrůstá.

Napadlo mě tedy vytvořit program, ve kterém bych představila jednoduše barokní sloh a nejdůležitější barokní památky v Praze. Program, který jsem vytvořila, je cílený na děti na nižším stupni víceletého gymnázia či vyššího stupně základní školy. Je vytvořený formou procházky po pražských barokních památkách. Vybraných památek je dohromady sedm, procházka má tedy sedm zastávek. Program je doprovázen pracovním listem, ve kterém jsou různé důležité informace k tomu, co při prohlížení spatříte, k baroku a jeho hlavním architektonickým prvkům a znakům i ke konkrétním stavbám. Pro lepší názornost jsou v něm obsaženy také mé schematické kresby k vybraným architektonickým prvkům.

Ve své práci se po úvodní části věnuji metodice a popisuji, jak jsem ji realizovala. Dále ve statí se má práce rozděluje na dvě části. První je část teoretická, ve které se věnuji v první řadě slohu baroko, jeho vzniku a historii, pak také baroknímu myšlení. Dále se věnuji slohu baroko v Praze a jeho specifikům v Čechách. Po teoretické části následuje text o samotném programu, kde popisuji jeho vznik, průběh a i zhodnocení, jak samotnými studenty, tak zhodnocení pedagogem a v poslední řadě mnou. Následuje závěr k mé práci, kde hodnotím to, co jsem vytvořila, také svou práci zpětně reflektuji. Ve složce přílohy můžete najít samotný pracovní list k programu.

Cíle

S tématem barokní epochy, pražského i českého baroka jsem se rozhodla seznámit nejen sebe, ale i jiné děti. Mým hlavním cílem proto bylo vytvořit program s doprovodným pracovním listem pro děti na nižším stupni víceletých gymnázií či na druhém stupni základní školy. Tento program by se měl zabývat slohem baroko a jeho hlavními specifikami, hlavně barokem okolo nás.

Mým cílem také bylo pracovní list oživit co nejvíce kresbami. Nestanovila jsem si za cíl, kolik kreseb chci nakreslit, ale chtěla jsem takto přiblížit skoro každý architektonický prvek, který ve svém pracovním listě zmiňuji.

Vytvořený program jsem chtěla vyzkoušet se studenty sekundy, a tím také pomoci s přípravou projektové středy. Po studentech jsem si pak vyžádala zpětnou vazbu k programu, abych ho mohla následně upravit. Důležité pro mne také bylo, aby mi kantor, který se mnou bude program vést, program ohodnotil.

Metodika

Nejdříve jsem vyhledala dostupnou literaturu k tématům baroka, architektury či pražských památek. Tu jsem si následně prostudovala a získala tak potřebné informace ke své práci. Zdroje, se kterými jsem pracovala, jsou uvedeny v kapitole použitá literatura.

Dalším krokem bylo projít si barokní památky v Praze a vytipovat si nejvhodnější z nich. Dle informací získaných z literatury i díky následnému navštívení konkrétních památek jsem vytvořila trasu, dlouhou přibližně dva a půl kilometru, po vytipovaných místech.

Pročetla jsem si historii těchto památek, kterou jsem stručně shrnula do pracovního listu. Potřebovala jsem na nich předvést nejdůležitější prvky baroka co nejnázorněji. Na každé ze staveb jsem proto vybrala jeden či více prvků, ke kterým jsem si také vyhledala důležité informace.

Většinu z těchto prvků jsem se rozhodla také představit graficky, aby si je studenti dokázali lépe zapamatovat. Dohromady jsem tedy vytvořila osm schematických kreseb prvků. Kresby jsou většinou kreslené měkkí tužkou, pouze dvě z nich tuší. Hotové kresby jsem naskenovala a upravila tak, abych jimi mohla doprovázet svůj text.

Na závěr pracovního listu jsem napsala stručný text o epoše baroka se základními informacemi umožňujícími hlubší pochopení kontextu. Tento text, informace o stavbách i prvcích a kresby k nim jsem graficky upravila a tuto první verzi jsem konzultovala se svou vedoucí práce. Už zbývalo jen přidat mezery do textu, kam budou studenti moci doplňovat informace, a vymyslet otázky a úkoly k jednotlivým stavbám a pracovní list jsem měla hotový.

25. května 2017 jsem svůj program vyzkoušela se studenty sekundy v rámci středečního projektového dne. Program trval přibližně tři hodiny. Pracovní listy jsem vyhodnotila a vzala v úvahu zpětnou vazbu, kterou mi studenti poskytli.

Umělecká éra baroka

Baroko, jeho počátky

Kolem roku 1520 se začala hlavní myšlenka renesance, myšlenka harmonie a řádu, jakýmsi způsobem rozpadat. Nově vzniklý umělecký směr „manýrismus“ se inspiroval Michelanželem a jeho pozdní tvorbou. Architekti pozdní renesance či manýrističtí architekti a umělci se pokoušeli překročit pravidla daná antickými řády. V manýristických dílech lze hledat různé metafory a na první pohled nezjevné výrazy.

Tak jako renesance, i baroko vzniklo v Itálii. Za úplný počátek baroka považujeme postavení kláštera Il Gesú v Římě. Vystavěl jej architekt Giacomo da Vignola v letech 1568 až 1583. Tento kostel je mateřským kostelem jezuitského řádu. Půdorys je postaven do tvaru latinského kříže, což byl prvek používaný u středověkých kostelů. Kostely v renesanci byly totiž stavěny symetricky s půdorysem buďto kruhovým či do rovnoramenného kříže. Změnu v půdorysu vymyslel tento architekt proto, aby mohl postavit větší počet vedlejších kaplí, v nichž se mohlo sloužit více paralelních mší.²

Obrázek 1, průčelí kostela Il Gesú v Římě¹

Baroko však stále vychází ze strukturované renesance, a proto jsou antické prvky jeho velmi důležitou součástí. Renesančními principy se řídí především rané baroko, které je svým způsobem jen jiné označení pro manýrismus a neexistuje pro něj určité časové ohraničení. Vidíme v něm přísnou souměrnost a pravidelnost.³ Na rozdíl od renesance baroko používá výraznější tvary a dynamičnost. V barokních dílech se také objevují motivy zdůrazňující rozruch a rozpor.

¹ By English-speaking Wikipedia user Chirho, CC BY-SA 3.0, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=302816>

² Hoffmann 2006: 14-15

³ Dvořáček 2005:6

Vrcholné a pozdní baroko aneb jak zanikla velkolepá éra baroka

Baroko se v průběhu let čím dál více odproštuje od antických pravidel, od tektoniky z doby renesance a je se stále víc ohromující.

Ve zmiňované době se začíná v barokních uměleckých dílech objevovat tak zvaný iluzionismus. To je směr, ve kterém se umělec snaží ohromit diváka něčím velkolepým či až monumentálním. V malířství zas vytváří umělci různé zajímavé perspektivy.

Kostely a jiné stavby jsou více rozvlněné či dynamické. Interiéry jsou pak o to zajímavější. Ve vrcholném baroku se architekti snažili co nejvíce prostor vnitřku stavby propojit, například prolínáním různých pater. Důležitým prvkem byly také nástěnné malby, tzv. fresky, čímž se architektura s obrazy a sochami propojila. Prostor tak působil ještě velkolepěji. Fresky také malovali do stropů proto, aby opticky vypadal prostor větší a vyšší. To je prvek ilusionistický, který má za cíl ohromit diváka.

Tak se tedy baroko rozrostlo do úplně jiných rozměrů, oprostilo od všemožných antických i neantických pravidel tektoniky. Směr, kterým se vyvíjelo, se ale na různých lokalitách lišil. Někde se baroko rozrůstalo výše popisovaným směrem, odprošťovalo od pravidel a stávalo se tak i velice dynamickým. Ale například v Anglii či ve Francii se baroko ubíralo spíše ke klasicismu a stavby tedy nebyly tolik rozvlněné, ale naopak podobnější antickým stavbám.

Na uměleckou éru baroka přímo navazuje umělecký směr tak zvaného rokoka. Jeho název je odvozen ze slova *rocaille*, což znamená mušlička. Častými prvky byly totiž prvky rostlinné. O rokoku se také říká, že je jemné a ozdobené. Ve více státech se však rokoko jako samostatný umělecký sloh nikdy neprojevovalo. Tak tedy velkolepá éra baroka v polovině osmnáctého století zanikla.

Na konci 18. století vystřídal tyto dva tvarově bohaté a velmi dekorované slohy klasicismus. Ten byl velmi inspirován antickými stavbami, řídil se střídmy pravidly a řádem, takže od baroka to byl velký skok.⁴

⁴ Dějiny architektury III, 143

Myšlení baroka

*„Baroko mluví stejnou řečí jako renesance, ale je to nějaké zdivočelé nářečí. Antické sloupové řády, trámy a štíty apod. jsou používány s dosti značnou svévolí, ... Baroko se pokouší účinku dosáhnout zhrubnutím a zjednodušováním. Přímým důsledkem této hrubosti bylo otupení zraku. Architektonické články se dostávají do pohybu. Především štíty se začínají vypínat do všech směrů.“*⁵ Takto charakterizoval baroko jeden švýcarský historik umění jménem Jacob Burckhardt. Hodnotil baroko spíše velmi negativní formou, což ale v devatenáctém století, kdy svou knihu napsal, nebylo nezvykem.

Slovo „baroko“ bylo dříve používáno jako hanlivý výraz pro „tvarově přehnanou“ nebo „směšnou“ stavbu či věc. Teorie o vzniku tohoto názvu se však různí. Jedna z nich tvrdí, že toto slovo má původ v řeckém slově *báros*, což v překladu znamená tíha či hojnost. Druhá teorie říká, že slovo *barroco* přešlo z portugalského doslovně. Znamená „perla nepravidelného tvaru“, což vyjadřovalo krásu a nepravidelnost v jeho podstatě.

Obě dvě slova svým způsobem smýšlení baroka dobře charakterizují. V baroku šlo o ohromení diváka, o vyjádření monumentality. Tomu mu odpovídal význam *hojnost*. Baroko se na rozdíl od renesance odproštuje od pravidel a řádů daných antickým vzorem. Častým výrazem je tedy křivka, voluta či cokoli prohnutého a pokrouceného, což však neznamena neestetičnost. Domnívám se tedy, že tomu by mohl odpovídat význam *perla nepravidelného tvaru*.

V dnešní době však baroko nevnímáme jen jako architektonický, sochařský a malířský styl, vnímáme jej jako kulturní fenomén. Zahrnuje totiž také hudbu, divadlo, literaturu, knižní ilustrace, ale i spoustu dalšího.⁶

Pro baroko je velmi charakteristické, jakým způsobem si pohrává s optikou a optickými klamy. Říká se, že barokní tvůrčí techniky hraničí s iluzionismem. Jak již výše zmiňuji, jde o jakési ohromení diváka. Na první pohled je baroko, skoro by se dalo říci, oslepující. Velkolepé interiéry velkých kostelů či jiných staveb působí velmi monumentálně. Ale právě zde si architekt pohrává s optickým klamem, protože na první pohled krásné zlaté ozdoby či mramorové sloupy bývají jen dřevořezbami či

⁵ Hoecker (2004:98)

⁶ Hoecker (2004:100)

různými obyčejnými kovy. S optickými klamy si hrají také malíři, kteří používají například různé perspektivní triky.

Zajímavým způsobem také propojuje barokní architektura interiér. Činí tak tím způsobem, že malby či sochy přecházejí volně do architektury kostela a úplně do zapadají. Zajímavým prvek jsou například barokní fresky. Jsou to většinou stropní malby, které opticky zvětšují prostor kostela do úplně jiných rozměrů. Je to další z optických klamů baroka.

Baroko v Čechách

První prvky baroka se u nás objevovaly již za doby císaře Rudolfa II., což znamená ze začátku sedmnáctého století. V roce 1620 na území Čech započala třicetiletá válka, která českou zemi velmi poznamenala. Právě díky tomu se u nás barokní umění rozmohlo do takové míry. Tenkrát bylo totiž mnoho staveb, významných či nevýznamných, potřeba zrenovovat nebo i postavit znovu.

Na sakrální architekturu, což znamená na stavbu kostelů, klášterů, kaplí i jiných, měla velký vliv katolická víra. Totiž po českém stavovském povstání, které bylo vesměs protestanské, zvítězila katolická víra. Protestanství bylo velmi potlačováno a dokonce od roku 1627 byla uznávána v Čechách jen jedna víra, katolická. Rakouští Habsburkové investovali do rekatolizace země, kterou prováděli především jezuité, a nechali postavit velké množství katolických sakrálních staveb.

V době raného baroka si k nám zvali umělce či architekty z jiných zemí. Velmi často to byli umělci bavorští či severoitalští. Později zde působilo více i českých umělců nebo cizinců, kteří se zde usadili. Nejslavnější z barokních architektů jsou Kryštof Dientzenhofer a jeho syn jménem Killián Ignác a také velmi důležitým a specifickým architektem je Jan Blažej Santini.⁷

Barokní architektura je v celé České republice velmi rozsáhlá. Barokních památek máme totiž opravdu mnoho. Její velmi výraznou složku tvoří velkolepé kostely, s více loděmi i oltáři, pak i velké poutní kostely či krásné rozsáhlé kláštery. Toto však není z české barokní architektury zdaleka všechno. Nedílnou součástí totiž tvoří tak zvané selské baroko. Jedná se o celkem obyčejná lidská obydlí, však v barokním slohu. Tento stavební styl se projevil především v jižních Čechách.

Za dob baroka byly také často stavěny různé jiné „exteriérové plastiky“ jako například nespočet křížových cest a ještě více morových nebo mariánských sloupů. Takovéto prvky také velmi českou krajinu změnily.

⁷ Dvořáček (2006: 6-10)

Barokní program po Praze

Jak vznikla myšlenka mého programu?

Když jsem přemýšlela nad tím, jaké téma práce si zvolím, věděla jsem, že bych ráda dělala něco, co je spojené s výtvarným uměním či s architekturou. Velmi ráda kreslím a maluji a tak jsem chtěla, abych i to mohla do své práce nějak zakomponovat. Zkrátka jsem chtěla dělat něco, co mě bude zajímat a bavit.

Baví mě ve škole dějepis, a tak jsem se rozhodla vybrat si za svou vedoucí práce Štěpánu Čiperovou, která mne dějepis ve škole vyučuje. S ní jsem následně probírala své nápady na profilovou práci. Napadlo mě, že protože žiji v Praze, mohla bych ji do své práce zakomponovat.

Praha prošla v historii spoustou historických etap a architektonicky ji každá nějak poznamenala. A přesně na to jsem se chtěla zaměřit. Váhala jsem mezi různými architektonickými slohy, které se v Praze vyskytují. Nebylo tak složité rozhodnout se zrovna pro barokní sloh. V Praze je totiž barokních památek nejvíce a k tomu mnoho z nich jsou památky velmi významné.

Jakému tématu se chci věnovat jsem už tedy zvolila, následovalo rozhodnutí, jakým způsobem toto téma pojmu. Napadlo mě, že by mohlo být zajímavé vytvořit něco na způsob brožury nebo pracovního listu, který by provázel lidi po barokních památkách v Praze. Se svou vedoucí práce jsem nápad konzultovala a následně jsme se domluvily, že bych svůj program mohla vyzkoušet v rámci projektové středy se sekundou, která v dané době měla baroko probírat ve výuce dějepisu.

Na základě toho jsem si formulovala svůj záměr práce, který jsem úspěšně obhájila.

Tvorba programu

Nejdříve jsem si vyhledala dostupnou literaturu týkající se architektury, historie umění či pražských barokních památek. Zde jsem čerpala informace pro svůj program a také pro teoretickou část mé práce.

Na základě toho, co jsem se dozvěděla o barokních pražských památkách, jsem si vytypovala některé, které mi přišly nejzajímavější. Šla jsem si je tedy všechny projít a prohlédnout na živo. Poté, co jsem je všechny viděla, zhodnotila jsem trasu svého programu, jak by měl být dlouhý apod. Nejzajímavější z památek jsem tedy spojila pomyslnou čarou na mapě a vytvořila plán trasy, po kterém se můj program bude pohybovat.

Ke každé z památek jsem sepsala krátký text do pracovního listu (viz přílohy). Text se týká jednotlivých památek, historie a zajímavosti o nich. Zároveň jsem dohromady chtěla na těchto památkách představit barokní architekturu a umění. A to tím, že na každé z nich představím nějaký charakteristický prvek baroka například kopule či zvlněné průčelí kostela.

Ke každému z prvků jsem se snažila nakreslit schematickou kresbu, což byla další věc, kterou jsem se při tvorbě programu zabývala. Kresby jsem prováděla pomocí tužky, některé i tuší. Dohromady jsem vytvořila osm kreseb různých barokních prvků. Některé z nich jsem zde uvedla i přesto, že nebyly k spatření po celou dobu procházky, a to z toho důvodu, že mi přišlo důležité na ně poukázat.

Všechny kresby jsem pak musela převést do elektronické formy. To jsem dělala pomocí skeneru. Z naskenované podoby jsem je musela ještě graficky upravit a pak byly už přizpůsobené k vložení do pracovního listu.

Do listu jsem poté psala krátký text o samotném baroku. Něco o jeho historii a smýšlení. Přišlo mi totiž velmi důležité, aby zde byl formulovaný alespoň jistý základ.

Zbývalo už jen vymyslet do pracovního listu nějaké otázky a úkoly týkající se daných staveb či baroka obecně. Tuto část jsem vytvořila, aby byl program interaktivní a zábavnější. Úkoly nejsou nijak složité ani náročné, jde spíše o to, aby si studenti všímali prvků, které cestou uvidí. Pak jsem do listu vymazala některé výrazy, aby studenti byli pozornější, neboť je museli sami doplnit, a tak si dané informace lépe zapamatovali.

Jak probíhal program

Termín byl stanoven na 25. května roku 2017. Den předem jsem spolu paní učitelkou Číperovou vytiskla dohromady asi dvacet šest pracovních listů, každý z nich obsahoval tři listy, které jsem pak vždy spojila k sobě sešívačkou. Ve středu ráno tedy mohl program začít.

Třída Ný se tenkrát skládala z jedné třetiny z dívek a dvě zbylé tvořili kluci ve věku třinácti až čtrnácti let. Již před program jsem byla varována, že vést hodinu či program v této třídě je velice obtížné a že mne nebudou moc poslouchat. Před programem jsem měla tedy obavy, protože jsem nikdy předtím žádný program ani vyučovací hodinu nevedla.

Program tedy začal ve středu ráno okolo desáté hodiny ráno, kdy jsme se třídou a Františkem Tichým, který se mnou program vedl, dorazili na zastávku tramvaje Malostranská. Zde můj program začínal.

Vešli jsme malou brankou do Valdštejnské zahrady plné turistů, kteří se tu pohybují celý den od rána až do večera. Tu jsme si prošli a prohlédli a následně jsme došli na konec zahrady, kde se nalézá pódium i s hledištěm, kam se studenti posadili. Zde jsem jim pověřila úvod do svého programu a rozdala jsem jim každému pracovní list. V první části jim pověřila něco o baroku, jakési uvedení do obrazu, co to vlastně baroko je. A dále jsem jim pověřila něco k Valdštejnskému paláci, kde jsme se právě nalézali. Na tomto místě dostali za úkol zjistit, kdo nechal tento palác vystavět, každý z nich pak vyhledal informační desku, na které byla tato informace uvedena. Hned ze začátku mne studenti příjemně překvapili.

Z komplexu paláce jsem menšími uličkami pokračovali směrem k Malostranskému paláci. Obešli jsme jej a zastavili jsme na schodech Kostela svatého Mikuláše, kde jsem jim řekla něco o něm a šli jsme se alespoň přes dveře podívat do krásného barokní interiéru kostela.

Pan učitel František nám pak ukázal kostel, který se nachází jen kousek od náměstí. Zde jsme si prohlédli interiér kostela a pokračovali dál směrem ke Karlovu mostu. U Karlova mostu měli studenti delší pauzu.

Když jsme přecházeli po Karlově mostě měli studenti za úkol sledovat všechny barokní sochy a najít svatého Jana Nepomuckého, což se jim všem povedlo, a

shromáždili jsme se na druhém konci mostu před Kostelem svatého Salvátora. Následovalo další povídání a úkoly.

Povídáním u Kostela sv. Salvátora jsme začali prohlídku objektu Klementina, který jsme si následně prohlédli více do hloubky a pověděla jsem jim k němu důležité informace. Klementinem jsme pak prošli na Mariánské náměstí a odtud jsme směřovali ke Staroměstskému náměstí. Tam nás čekaly hned dvě zastávky.

První byla u Kostela svatého Mikuláše, který je protestanský, proto zde není tak honosná výzdoba jako u jiných barokních kostelů, které jsou katolické. Tento kostel bylo naštěstí možné prohlédnout si i zevnitř. Po krátkém povídání jsme vyrazili k poslední zástavce mého programu, k paláci Kinských. Na něm jsem chtěla studentům představit, kam baroko směřovalo dál, palác je totiž postaven za dob rokoka, což je sloh, který na epochu baroka přímo navazuje.

Na konec jsme došli k Rudolfinu, kde jsem program ukončila s prosbou o zpětnou vazbu, které se mi také dostalo. Vyplněné pracovní listy jsem si od studentů vybrala a program tak definitivně skončil.

Zpětná vazba od studentů, hodlám se jí nějak inspirovat?

Mým prvotním nápadem bylo, že bych se od zpětných vazeb studentů mohla nějak inspirovat. Například kdyby mi napsali něco, co jim vadí, mohla bych to následně v programu pozměnit.

Vyjádřím se jen k těm zpětným vazbám, které mi přišly smysluplné a jejich obsah byl relevantní. Nejdříve tedy začnou otázkou negativních hodnocení a doporučení pro zlepšení práce.

Více studentů mi napsalo, že by rádi chodili méně. Uvažovala jsem tedy nad změnou trasy programu, ale zjistila jsem, že bych tím ztratila hodně práce a studenty pak ochudila i o spoustu zajímavých památek. Jeden ze studentů mi také napsal, jak mu přišlo skvělé, že jsme tolik chodili, za což jsem byla ráda.

Jeden student mi řekl, že bych k pracovnímu listu měla dát jeden volný papír na kreslení. Tento návrh mi přišel velmi zajímavý a důležitý, proto jsem se také rozhodla, že pro příští programy studentům rozdám ještě jeden volný list A4.

Reakce na můj program, jak v písemné, tak v ústní podobě od studentů, byly velmi pozitivní, za což jsem byla velice ráda. Psali mi většinou, že je to první dějepisný program, který je bavil, nebo že jim to přišlo zajímavé. Ke kreslení prý také dostávali studenti velmi málo času, což jsem také vzala v úvahu.

Nejčastější bylo, že studenty nebavilo kreslení. Psali mi, že neradi kreslí a tyto úkoly pro ně neměly smysl. Však dost studentů mi na druhou stranu napsalo, že kreslení jim přišlo jako dobré zpestření programu, a že je to dost bavilo. Spočetla jsem si tedy poměr studentů, kteří byli pro a těch, kteří byli proti a zjistila jsem, že jsou v poměru skoro vyrovnaní. Sama jsem totiž toho názoru, že studenti si kreslením dané prvky lépe zapamatují. Proto kreslicí úkoly jsem ponechala v původním stavu.

Tím jsem již částečně dostala i k pozitivnímu hodnocení, kterého bylo mnohonásobně více než toho negativního. Nechci se tu však nijak vychvalovat, proto napíšu jen jedno: studenti vesměs hodnotili můj program jako velice dobrý a zajímavý, psali mi i to, že je bavil. Byla jsem tedy velmi ráda, že se mi pilotování programu vydařilo.

Zhodnocení pedagoga

Nakonec jsem také potřebovala vědět, jak můj program hodnotí kantor, který byl na programu se mnou, abych dostala také nějakou odbornější zpětnou vazbu ke svému programu. Zeptala jsem se tedy Františka Tichého, jak můj program hodnotí, zde je jeho odpověď:

Pracovní listy i zapojení dětí byly připraveny dobře, většina dětí také projevovala zájem. Přiměřená byla i délka programu. Jako pozitivum jsem vnímal, že se hodně kreslilo, důležité pojmy z tématu se vysvětlily průběžně. Chvillemi byl problém s tím, že autorka a lektorka programu měla slabý hlas, občas bych doporučil trochu rozšířit vyprávění, resp. zajímavosti k navštíveným místům. Taktéž bych uvítal shrnutí na závěr, např. formou nějaké skupinové aktivity (kvíz, křížovka apod.).

I přes tyto drobnosti (které by bylo dobré pro další využití doplnit), považuji práci za velmi dobrou a doporučuji ji k přijetí.

František Tichý

Vnímám tedy, že na konci je potřeba přidat nějaké shrnutí či něco, co studentům připomene probírané pojmy. Jak s tímto naložím se rozhodnu v závěru své práce.

Pracovní list k programu: Baroko v Praze

Jméno:

Pracovní list k středečnímu programu 24.5. o baroku po Praze

Úvod do baroka

Baroko vzniklo na konci šestnáctého století v _____(země).

Název „barok“ se dá do češtiny přeložit různými způsoby. První je ze slova „báros“ z řečtiny, znamená: tíha nebo hojnost. Druhým je slovo „barroco“ z portugalštiny, doslovně perla nepravidelného tvaru, což vyjadřovalo krásu a nepravidelnost. Dříve bylo ale slovo „baroko“ používáno v hanlivém smyslu, výraz pro něco přehnaného či směšného.

Pro baroko je typické vyjadřování napětí a dynamičnosti. Architektura baroka spojuje gotické i renesanční prvky a stejně jako v renesanci se zde objevují prvky _____. Na obrázku vpravo můžete vidět příklad hlavice s _____ prvky.

Obrázek č. 1

Dynamičnost se projevovala v baroku velmi dominantně, nejen v sochařství a malířství, ale i v architektuře. Zde máte ukázkou jednoho z klasických barokních prvků, což je zvlněný sloup - sloup, který je v podstatě stočený do spirály, na jeho konci je ozdobná hlavice (viz obrázek č. 2).

- Všimněte si po cestě všech barokních staveb, které si představíme, a porovnejte si je v hlavě s tím, co jste se učili dříve o jiných slozích. A sami si vytvořte přehled o tom, co to baroko vle

Obrázek č. 2

Věže byly v baroku často zakončovány tzv. cibulovou či zvonovou střechou. (viz obrázek č. 3).

Stejně tak jako v renesanci byla v baroku velmi častým prvkem kopule.

Úkoly na celou dobu cesty

- Po cestě si právě těchto dvou prvků zkuste povšimnout, **napište**, na kterých stavbách jste viděli barokní věžičku a kopuly. Kopuly nakreslete.

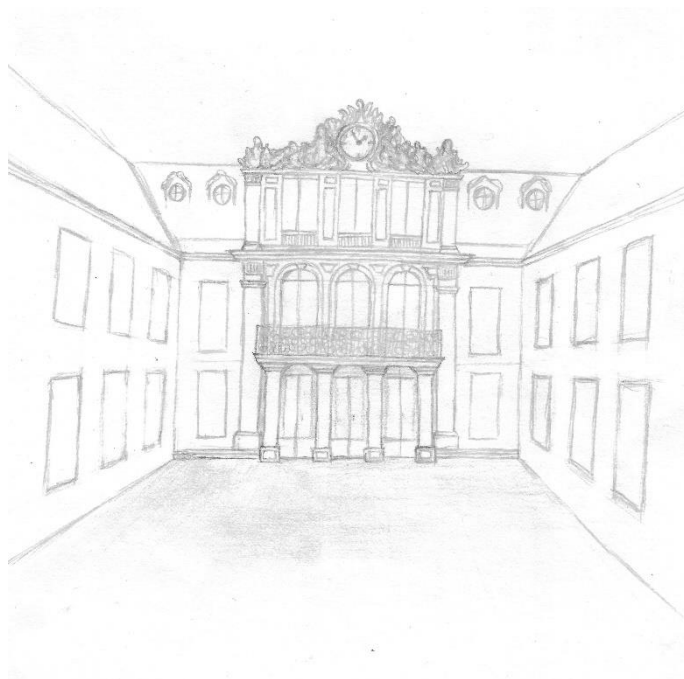

Obrázek č. 3

Valdštejnský palác

šlechticů té doby, _ Tento palác dal na začátku sedmnáctého století vystavět jeden z nejmočnějších _____ z Valdštejna. Z čehož si také odůvodníte jeho název.

Je to jedna z nejrozsáhlejších barokních staveb u nás. Palác je rozdělen na hodně částí. Část, kde se právě nacházíme, je ve

středu komplexu, vše, co kolem sebe vidíte, patří k Valdštejnskému paláci.

V baroku se jako jeden z prvků objevoval zvláště na panovnických stavbách tzv. _____dvůr. A právě zde se tento prvek baroka objevuje (viz obrázek č. 4).

- Víte, k čemu slouží Valdštejnský palác v dnešní době? Pokud ne, pokuste se to zjistit.

Obrázek č. 4

Kostel svatého Mikuláše na Malé Straně

Sv. Mikuláš je považován za nejvýznamnější barokní stavbu v Praze, a to hlavně díky své monumentalitě a náročnému architektonickému i uměleckému zpracování.

Jeho hlavním architektem byl _____.

Na průčelí tohoto kostela můžete vidět, že není ploché, ale vchází do prostoru. Tento prvek používali v baroku proto, aby průčelí připoutalo pozornost. Je zajímavé právě tím, že vyčnívá ze stavby. Příklad zvlněného průčelí máte na obrázku č. 5.

- Na tomto místě stál před tímto jiný kostel, kostel postavený ve 13. století. Ve kterém slohu byl postaven?

Obrázek č. 5

Karlův most

Karlův most nebyl postaven v době baroka, nýbrž ve slohu _____. Ale i přes to sochy, které zde stojí, jsou barokní. Barokním sochařům většinou nešlo o přesné

zachycení člověka, ale spíše o vyjádření emocí. Barokní sochy bývají velmi rozvlněné a ozdobené.

Jistě znáte sochy **tlustých andělíčků**. Je to velmi klasický barokní prvek, který se objevuje hodně v kostelech či na portálech (viz obrázek č. 6).

- Jedna z nejvýznamnějších soch zde je socha svatého **Jana Nepomuckého**. Vaším úkolem je najít, která to je, a nakreslit hlavní atributy, které socha má a podle kterých bychom ji poznali. Náповědou je to, že je nejpopulárnější sochou i mezi turisty.

Obrázek č. 6

Chrám svatého Salvátora

Tento chrám je součástí velkého barokního komplexu **Klementinum**, který má tři kostely. Tento je z nich tří nejdůležitější, proto také stojí přímo naproti Karlovu mostu.

Na stavbě si můžete povšimnout, že sloupy, které jsou na průčelí kostela, zde nejsou z podpěrných důvodů. Takové sloupy, které slouží jen k ozdobným účelům, se nazývají pilastry. Tyto pilastry mají stejně jako jiné barokní sloupy často _____ hlavice (viz obrázek č. 7).

K ozdobným účelům ale v baroku nesloužily jen pilastry, barokní sloupy byly často stavěny bez jakéhokoli jiného využití. Také se často stavěly sdružené sloupy, většinou dva stejné sloupy stojící těsně vedle sebe. Stejně tak se také stavěly sdružené pilastry, které můžete vidět před sebou.

- Spočítejte, kolik sdružených pilastrů je na průčelí kostela, a nakreslete alespoň jednu hlavici.

Obrázek č. 7

Klementinum

Klementinum je jeden z vůbec nejrozsáhlejších stavebních komplexů ve střední Evropě. Rozkládá se na ploše dvou hektarů.

- Co všechno se nachází v komplexu Klementina? Napište, co jste se dozvěděli.

Kostel sv. Mikuláše na Staroměstském náměstí

Kostel byl vystavěn _____ (kdo rád staví kostely pro svatého Mikuláše?). Na místě, kde stála dříve gotická bazilika.

Interiér barokních staveb se od jiných interiérů velmi odlišuje. Na rozdíl od jednodušší a více rozdělené renesance se baroko snaží o propojení do jednoho celku. Propojuje interiér kostela tím, že malby, sochy i architektura v sebe přechází a tím tvoří jeden velký celek.

- Jaký pocit měl tento chrám v lidech vyvolávat, když ho spatřili? Jaký pocit vyvolává ve vás?
- Jaký je častý motiv používaný na freskách a obrazech? Nakreslete jednu postavu z nějakého obrazu, která vás zaujme.

Palác Kinských

Po baroku následoval sloh **rokoko**, v některých zemích rokoko nebylo považováno za samostatný sloh bylo spíše označováno za pozdní baroko. Hlavní obdobím rokoka byl konec 18. století.

Rokoko je baroku hodně podobné. Dalo by se o něm říci, že je ozdobnější a „jemnější“. Používá více drobných ozdobných prvků a prvků rostlinných. Název rokoko vznikl z francouzského slova rocaille.

- Některý z těchto prvků nakreslete. Na obrázku č. 8 můžete vidět příklad rostlinné ozdoby.

Obrázek č.

Kompletní text k pracovnímu listu

Úvod do baroka

Baroko vzniklo na konci šestnáctého století v Itálii. První stavbou považovanou za barokní byla stavba Il Gesú, což je jezuitský kostel v Římě. Název „barok“ se dá do češtiny přeložit různými způsoby. První je ze slova „báros“ z řečtiny, znamená: tíha nebo hojnost. Druhým je slovo „barroco“ z portugalského, doslovně perla nepravidelného tvaru, což vyjadřovalo krásu a nepravidelnost. Dříve bylo ale slovo „baroko“ používáno v hanlivém smyslu, výraz pro něco přehnaného či směšného. Pro baroko je typické vyjadřování napětí a dynamičnosti. Architektura baroka spojuje gotické i renesanční prvky a stejně jako v renesanci se zde objevují prvky antické. Na obrázku vpravo můžete vidět příklad hlavice s antickými prvky. Dynamičnost se projevovala v baroku velmi dominantně, nejen v sochařství a malířství, ale i v architektuře. Zde máte ukázkou jednoho z klasických barokních prvků, což je zvlněný sloup. Sloup, který je v podstatě stočený do spirály, na jeho konci je ozdobná hlavice.

Valdštejnský palác

Tento palác dal na začátku sedmnáctého století vystavět jeden z nejmocnějších šlechticů té doby, Albrecht z Valdštejna. Z čehož si také odůvodníte jeho název. Je to jedna z nejrozsáhlejších barokních staveb u nás. Palác je rozdělen na hodně částí. Část, kde se právě nacházíme, je ve středu komplexu, vše, co kolem sebe vidíte, patří k Valdštejnskému paláci. V baroku se jako jeden z prvků objev *Obrázek č. 4* panovnických stavbách tzv. čestný dvůr. A právě zde se tento prvek baroka objevuje.

Kostel svatého Mikuláše na Malé straně

Sv. Mikuláš je považován za nejvýznamnější barokní stavbu v Praze, a to hlavně díky své monumentalitě a náročnému architektonickému i uměleckému zpracování. Jeho hlavním architektem byl Kryštof Dientzenhofer. Na průčelí tohoto kostela můžete vidět, že není ploché, ale vchází do prostoru. Tento prvek používali v baroku proto, aby průčelí připoutalo pozornost. Je zajímavé právě tím, že vyčnívá ze stavby.

Karlův most

Karlův most nebyl postaven v době baroka, nýbrž ve slohu gotickém. Ale i přes to sochy, které zde stojí, jsou barokní. Barokním sochařům většinou nešlo o přesné zachycení člověka, ale spíše o vyjádření emocí. Barokní sochy bývají velmi rozvlněné a ozdobené. Jistě znáte sochy tlustých andělíčků. Je to velmi klasický barokní prvek, který se objevuje hodně v kostelech či na portálech.

Chrám svatého Salvátora

Tento chrám je součástí velkého barokního komplexu Klementina, který má tři kostely. Tento je z nich tří nejdůležitější, proto také stojí přímo naproti Karlovu mostu. Na stavbě si můžete povšimnout, že sloupy, které jsou na průčelí kostela, zde nejsou z podpěrných důvodů. Takové sloupy, které slouží jen k ozdobným účelům, se nazývají pilastry. Tyto pilastry mají stejně jako jiné barokní sloupy často antické hlavice. K ozdobným účelům ale v baroku nesloužily jen pilastry, barokní sloupy byly často stavěny bez jakéhokoli jiného využití. Také se často stavěly sdružené sloupy, většinou dva stejné sloupy stojící těsně vedle sebe. Stejně tak se také stavěly sdružené pilastry, které můžete vidět před sebou.

Klementinum

Klementinum je jeden z vůbec nejrozsáhlejších stavebních komplexů ve střední Evropě. Rozkládá se na ploše dvou hektarů. V roce jej nechali vystavět jezuité, nechali jej postavit původně jako kolej. Postupně ale se ale komplex velmi rozrostl. Součástí komplexu jsou Tři kostely, jeden z nich právě chrám sv. Salvátora a alespoň dvě kaple. Dříve Klementinum mělo spoustu využití, byla zde škola, lékárna, nemocnice a mnoho dalšího, důležité ale je zmínit zdejší astronomickou věž, na které se konaly velmi významná měření a byla po velmi dlouhou dobu jedinou významnou astronomickou věží u nás. Dnes komplex Klementina spravuje Národní knihovna, která zde i sídlí.

Kostel sv. Mikuláše na Staroměstském náměstí

Kostel byl vystavěn Killiánem Ignácem Dientzenhoferem. Na místě, kde stála dříve gotická bazilika. Interiér barokních staveb, a především kostelů, se od jiných velmi odlišuje. Na rozdíl od jednodušší a strukturované renesance se baroko snaží o

propojení do jednoho celku. Propojuje interiér kostela tím, že malby, sochy i architektura v sebe přechází a tím tvoří jeden velký celek.

Palác Kinských

Po baroku následoval sloh rokoko, v některých zemích rokoko nebylo považováno za samostatný sloh bylo spíše označováno za pozdní baroko. Hlavní obdobím rokoka byl konec 18. století.

Rokoko je baroku hodně podobné. Dalo by se o něm říci, že je ozdobnější a „jemnější“. Používá více drobných ozdobných a rostlinných prvků. Název rokoko vznikl z francouzského slova *rocaille*.

Závěr

Díky profilové práci jsem se hlouběji seznámila s barokní architekturou jako ve světě, tak především u nás. Pochopila jsem do větší hloubky smysl jednotlivých prvků i filozofii celého období. Dokázala jsem identifikovat hlavní znaky, které jsou pro barokní stavby charakteristické a dobře rozpoznatelné.

O tyto nově získané znalosti jsem se podělila s dalšími studenty. Podařilo se mi sestavit program s doprovodným pracovním listem pro děti na nižším stupni víceletých gymnázií, který jsem oživila osmi ilustracemi. Tento program jsem vyzkoušela se studenty naší sekundy.

Podle zpětné vazby, průběhu programu i vyjádření učitele byl vytvořený program pro studenty zajímavý a obohacující. Upravila jsem především čas, který je třeba na plnění úkolů. Další důležitá věc je, že na konci by studenti měli dostat volný papír a dostat pár důležitých shrnujících otázek typu: Vysvětlíte rozdíl mezi renesancí a barokem či k samotným architektonickým prvkům například, jak byste popsali barokní sochařství, co se často v baroku vyobrazovalo?

Můj osobní závěr z programu samotného byl, že studenti více respektují někoho, kdo je přibližně v jejich věku. Myslím si, že se lépe dokáží vcítit do jeho situace. Ze začátku jsem totiž vůbec nečekala, že mě budou tolik poslouchat, vzhledem k tomu, že jsem byla již předem varována o tom, že je těžké udržet si jejich pozornost. Pilotní program se tedy vydařil jak po stránce kázeňské, tak i v tom, že byl pro studenty (dle jejich zpětných vazeb) zajímavý. Byla jsem moc ráda za tuto zkušenost, přišla mi velmi obohacující.

Pracovní list tedy možné nalézt na webu školy, zde v sekci profilových prací. Je možné s ním dále pracovat v rámci školních programů věnovaných tématu barokní epochy. Pod kapitolou *Pracovní list k programu* ho lze najít v této práci nebo pro rychlejší vyhledání i v přílohách.?

Použitá literatura

Literatura:

- HOFFMANN, Thomas R. *Jak je poznáme? Umění baroka*. V Praze: Knižní klub, 2006. ISBN 80-242-1585-3. s.: 14,15
- PREISS, Pavel a Emanuel POCHE. *Pražské paláce*. 2., dopl. vyd. Praha: Odeon, 1978.
- DVOŘÁČEK, Petr. *Barokní sloh*. Praha: Levné knihy KMa, 2005. s.: 6-10
- POCHE, Emanuel. *Prahou krok za krokem: uměleckohistorický průvodce městem*. 3., dopl. vyd. Praha: Orbis, 1958
- KIBIC, Karel. *Dějiny architektury III: architektura renesanční a barokní*. Vyd. 2. přeprac. Praha: Vydavatelství ČVUT, 1999. ISBN 80-01-01903-9. s.: 143
- HÖCKER, Christoph. *Architektura /: Christoph Höcker*. Brno :. Computer Press,; 2004. ISBN 80-251-0285-8. s.: 98-100
- TUŠL, Jiří. *Nástin dějin evropského umění: výtvarné umění, literatura, divadlo, hudba*. Praha: Fortuna, 2008-. ISBN 978-80-7373-086-4.

Také jsem čerpala z webových stránek:

- *Karlův most - popis* [online]. [cit. 2017-11-19]. Dostupné z: <http://www.kralovskacesta.cz/cs/prohlidka/karluv-most/karluv-most-popis.html>
- *Památky na trasách* [online]. [cit. 2017-11-19]. Dostupné z: <http://www.praguecityline.cz/pamatky>
- *Památky v Praze - Barokní památky* [online]. [cit. 2017-11-19]. Dostupné z: <http://www.pamatky-praha.cz/pamatky-v-praze/baroko>
- *O Klementinu* [online]. [cit. 2017-11-19]. Dostupné z: <http://www.klementinum.com/index.php/cs/historie>
- *Manýrismus* [online]. [cit. 2017-11-19]. Dostupné z: <https://cs.wikipedia.org/wiki/Manýrismus>